

A büntetés-végrehajtási döntések alkotmányossági értékelése, megítélése, figyelemmel a büntetés-végrehajtási kreditrendszer bevezetésére

Evaluation and assessment of the constitutionality of penitentiary s, in the light of the introduction of the penitentiary credit system

Czine Ágnes

Prof. Dr., PhD, tanszékvezető, egyetemi tanár
Károli Gáspár Református Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
czine.agnes@kre.hu

Absztrakt

Cél: A büntetés-végrehajtási határozatok alkotmánybírószági értékelésének szempontrendszere.

Módszertan: leíró, dokumentum- és tartalomelemzés.

Megállapítások: Az Alkotmánybírószágról szóló törvény 27. §-ának első fordulata szerint az érdemi döntés, így alkotmányjogi panasz tárgya lehet a büntetőeljárásban hozott döntések közül a vád tartalmi elbírálásáról, illetve a büntetőjogi felelősségről szóló határozat, vagyis az ügydöntő határozatok közül a bűnösséget megállapító és a felmentő ítélet. Az ügydöntő végzések – a tárgyalás mellőzésével hozott végzés és az eljárást megszüntető végzés – nem tekinthetők az Alkotmánybírószágról szóló törvény szerinti érdemi döntésnek. Azonban ezek a határozatok is vizsgálhatók alkotmányjogi panasz keretében, mert megfeleltethetők az Alkotmánybírószágról szóló törvény 27. §-a második fordulatának, a bírósági eljárást befejező egyéb döntésnek.

Érték: Eddig nem született olyan tudományos cikk, amely elemezte volna, hogy a büntetés-végrehajtási bíró által hozott határozatok közül a 2013. évi CCXL. törvény legutóbbi módosításait (2023. évi XCVII. törvény) követően, mely határozatok támadhatóak alkotmányjogi panasszal.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 06. 05. Átdolgozás: 2024. 09. 10.
Elfogadás: 2024. 09. 18.

A tanulmány arról ad képet, hogy az Alkotmánybíróság milyen vizsgálati szempontokat alkalmaz a büntetés-végrehajtási határozatok befogadása és elbírálása során. Egyben rögzíti azokat az alkotmánybírósági teszteket, amelyeket az évek során alkalmazott. Az Alkotmánybíróság gyakorlatát jeleníti meg a büntetés-végrehajtási ügyekben, amely ügyeket részben az Alaptörvény hatályba lépése előtt, részben azt követően bírálta el. A büntetés-végrehajtás keretében bevezetett kreditrendszer alapján hozott határozatok elemzése abból a szempontból, hogy ezek a határozatok alkotmányjogi panasszal támadhatóak-e.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtási határozatok, kreditrendszer, alkotmányjogi panasz, alkotmánybírósági teszt

Abstract

Aim: Criteria for the evaluation by the Constitutional Court of s on the execution of sentences.

Methodology: Descriptive, documentary and content analysis.

Findings: According to the first turn of Article 27 of the Law on the Constitutional Court, the decision on the merits, i.e. the decision on the substance of the charge and the decision on criminal responsibility, i.e. the decision on the guilt and the acquittal, can be the subject of a constitutional complaint. The final s – the order not to proceed to trial and the order terminating the proceedings – cannot be considered as s on the merits within the meaning of the Constitutional Court Act. However, these s can be examined in the context of a constitutional complaint, because they correspond to the second turn of Article 27 of the Constitutional Court Act, the other decision ending the court proceedings.

Value: So far, no academic article has been published that analyses which s of the prison judges can be challenged by a constitutional complaint following the latest amendments to Act CCXL of 2013 (Act XCVII of 2023).

The study gives an overview of the investigative criteria applied by the Constitutional Court in the reception and assessment of s on the execution of sentences. It also records the tests that the Constitutional Court has applied over the years. It presents the Constitutional Court's practice in prison cases, some of which it decided before and some after the entry into force of the Fundamental Law. An analysis of the s taken under the credit system introduced in the framework of the penitentiary system, from the point of view of whether these s can be challenged by means of a constitutional complaint.

Keywords: prison s, credit system, constitutional complaint, Constitutional Court test

Bevezetés

A büntetés-végrehajtás keretében megvalósuló fogva tartás során számos alapjog és Alaptörvényben biztosított jog gyakorlásának a kérdése merül fel (Czine, 2023). Ezen alapjogok érvényesülését az Alkotmánybíróság széles jogvédelmi eszköztár birtokában képes vizsgálni. A releváns alkotmánybírói határozatok pedig jól mutatják, hogy ezeket a hatásköröket a testület a végrehajtás különböző aspektusait érintő alkotmányjogi kérdések megválaszolása és alkotmányossági aggályok elosztatása érdekében már számos alkalommal gyakorolta.

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (Abtv.) rendelkezései teremtik meg a jogszabályi alapját annak, hogy az Alkotmánybíróság valamely jogszabályi rendelkezés vagy bírósági döntés Alaptörvénnyel való összhangját a szabadságvesztés végrehajtásának a kontextusában vizsgálja. Ennek kereteit az Abtv. II. fejezetében szabályozott, az Alkotmánybíróság feladat- és hatáskörébe tartozó eljárásokra és jogkövetkezményekre irányadó szabályok határozzák meg.

Az Alkotmánybíróság működésének korai időszakától kezdődően folyamatosan irányt mutat döntéseiben az állam és az állami szervek számára azért, hogy a büntetőjogi jogkövetkezmények végrehajtása – korábban az Alkotmányból, majd – az Alaptörvényből fakadó követelményekkel összhangban álljon. Azon alkotmánybírói határozatok listája, amelyek ezen jogkövetkezmények végrehajtását érintő döntést tartalmaznak, nem tekinthető terjedelmesnek. Azokat áttekintve mégis kirajzolódik egy konkrét alkotmányos követelményrendszer.

Az alkotmánybírói vizsgálatok szempontjai

Az Alkotmánybíróság már korai – a büntetés-végrehajtási bírói határozatai elleni jogorvoslati joggal összefüggő – döntéseiben kijelölte a büntetés-végrehajtás alkotmányossági vizsgálatának szempontjait.

Az 5/1992. (I. 30.) AB határozatban megállapította, hogy a büntető hatalom az egyént érintően legmarkánsabban a büntető felelősségre vonás e szakaszában érvényesül. *„Kétségtelen, hogy az alapvető emberi jogokba való beavatkozás jogalapját a büntetőeljárásban meghozott jogerős ítélet teremti meg, a tényleges korlátozás, a beavatkozás azonban a végrehajtás menetében történik. Az egyének helyzetében jogilag ugyan az elítélés, ám ténylegesen a végrehajtás ténye váltja ki az érzékelhető változást.”* (ABH 1992. 27., 31.).

Az Alkotmánybíróság a büntetőjogi szankció alkotmányos értelemben vett tartalmát és rendeltetését a 30/1992. (V. 26.) AB határozatában fogalmazta meg elsőként. Azon túl, hogy megállapította: a büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben

az ultima ratio, az Alkotmánybíróság döntésében azt is rögzítette, hogy a büntetőjogi jogkövetkezmény az emberi jogokat, szabadságjogokat szükségképpen, rendeltetésénél fogva korlátozza (ABH 1992. 167., 176.).

A 13/2001. (V. 14.) AB határozat indokolásában az Alkotmánybíróság kifejtette továbbá, hogy „[a]z elítélt nem tárgya a büntetés-végrehajtásnak, hanem alanya, akinek jogai és kötelezettségei vannak. [...] A büntetés-végrehajtás alkotmányos kereteinek szélső értékeit egyrésztől az emberi méltósághoz, a személyi biztonsághoz való jog, másrésztől a kínzásnak, a kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmódnak és büntetésnek tilalma jelöli ki. Ezen belül a jogállamiságból, valamint az alapvető jogok lényeges tartalmának korlátozására vonatkozó alkotmányos tilalomból vezethető le, hogy a büntetések és az intézkedések végrehajtása címén az állam milyen mértékben avatkozhat az egyén életébe, korlátozhatja alapjogait és szabadságát” (ABH 2001. 177., 193.).

A büntetés-végrehajtási tárgyú alkotmánybírósági vizsgálatokban irányadó tesztek

A büntetés-végrehajtási jogi tárgyú ügyekben alkalmazandó alkotmányossági mércét és teszteket érintően a testület gyakorlata működésének a kezdetétől következetes. Büntetőjogi tárgyú határozataiban következetesen hangsúlyozza továbbá az Alkotmánybíróság, hogy az adott magatartás büntetendővé nyilvánításával szemben támasztható követelményeket (szükségesség-arányosság tesztje, normavilágosság és az önkényes jogértelmezés lehetőségének kizárása) a büntetőjogi szankció vonatkozásában is érvényesnek tekinti. [Részletelesen például: 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992. 167., 176.; 58/1997. (XI. 5.) AB határozat, ABH 1997. 348., 352.; 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000. 117., 130., 131.; 47/2000. (XII. 14.) AB határozat, ABH 2000. 377., 380.; 13/2001. (V. 14.) AB határozat, ABK 2001. május, 226., 238.] Így a büntető anyagi jogi rendelkezés alkotmányossági kontrollja keretében kidolgozott tesztek és követelmények a büntetés-végrehajtási jogi tárgyú vizsgálatokban is irányadók és alkalmazandók.

Ezzel összhangban rögzítette az Alkotmánybíróság már újabb gyakorlatában, az Alaptörvény hatályba lépését követően, hogy a büntetőhatalom jogállami gyakorlásának további ismérve, miszerint a büntetőjogi felelősségre vonás egészére – a büntethetőség feltételeitől kezdve a büntetés végrehajtására vonatkozó szabályokig – ugyanazok az alkotmányos követelmények érvényesek. A büntetőjog alkotmányos garanciarendszere által szabott korlátok pedig ezen büntetőjogi felelősségi rendszer valamennyi elemére és intézményére vonatkoznak.

Ennek megfelelően a büntető jogkövetkezményekre, illetőleg azok végrehajtására a büntető felelősségre vonás egész folyamatára alkalmazandó alkotmányos elveket kell irányadónak tekinteni. Például: 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat, Indokolás [27].

Az Alkotmánybíróság gyakorlata büntetés-végrehajtási tárgyú ügyekben

A kapcsolódó döntéseket áttekintve megállapítható, hogy az Alkotmánybíróság jogvédelmi palettája rendkívül széles. A büntetés-végrehajtás feletti kontrollgyakorlás keretében a testület eszköztárának az elemeit már számos alkotmányossági kérdés megválaszolására alkalmazta.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata az Alaptörvény hatályba lépése előtt

A testület eljárásának sokszínűségét mutatják az alábbi ügyek az Alaptörvény hatályba lépését megelőző időszakból.

A 13/2001. (V. 14.) AB határozatban¹ az Alkotmánybíróság az akkor hatályos, a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendeletet módosító jogszabály vizsgált rendelkezései kapcsán megállapította, hogy alkotmányellenes volt – egyebek mellett – az elítélt sajtó útján történő nyilatkozattételének konkrét korlátozása a közbiztonság, mások jóhírneve vagy személyhez fűződő jogainak védelme, a bűnözés megelőzése, a szolgálati titok és egyéb bizalmas adat közlésének megakadályozása érdekében.

Az 569/B/1999. AB határozat² (2002. október 7.) a büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak érdekvédelmi szervezete létrehozásának lehetőségét és feltételeit vizsgálta, annak kapcsán nem tárt fel alkotmányellenességet.

1 Az Alkotmánybíróság a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendeletet módosító, az Országgyűlés 2000. december 5-i ülésnapján elfogadott törvény 1. §-ával beiktatott 37/B. § (1) bekezdéséről, továbbá a 2. §-ával beiktatott 118. § (6) bekezdésének és a 3. § (2) bekezdésével módosított 122. § (3) bekezdésének a 37/B. §-ra utaló részéről megállapítja: alkotmányellenes az elítélt, az előzetesen letartóztatott, illetve az elzárást töltő elkövető sajtó útján történő nyilatkozattételének korlátozhatósága a közbiztonság, mások jóhírneve vagy személyhez fűződő jogainak védelme, a bűnözés megelőzése, a szolgálati titok és egyéb bizalmas adat közlésének megakadályozása érdekében.

2 Az akkor hatályos, a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 36. § (5) bekezdésének f) pontja és (6) bekezdésének b) pontja alkotmány-ellenességének vizsgálatáról

A 248/B/1998. AB határozat (2003. június 17.) alapjául szolgáló alkotmánybíróági eljárás középpontjában a jogerősen elítéltek esetében a szabadságvesztés fokozatának megváltoztatásával kapcsolatos szabály³ állt. Az indítványozó a védelemhez való jog sérelmére alapította állításait, ám azokkal összefüggésben alaptörvény-ellenesség nem volt megállapítható.

A 132/2008. (XI. 6.) AB határozat szerint az Országgyűlés az alapvető jogok korlátozására előírt törvényi szabályozási szint sérelmét okozó, mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet idézett elő azáltal, hogy nem rendelkezett a büntetés-végrehajtási szervezet által végrehajtott motozás szabályairól.

Mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet vizsgált a 369/E/2009. AB határozat (2009. december 14.) is, méghozzá azzal összefüggésben, hogy az előzetesen letartóztatott a büntetés-végrehajtási intézetben miként gyakorolhatja a választójogát⁴. A vizsgálat eredményeként a testület a választójog gyakorlását érintően nem állapított meg alkotmányellenességet.

Az egészségügyről szóló törvény rendelkezését⁵ vetette össze az Alkotmányból fakadó követelményekkel a 386/B/2005. AB határozat (2011. április 11.). Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a támadott szabályozás, amely a szervadományozást fogvatartottak esetében kizárólag közeli hozzátartozókra korlátozta, megfelelt az arányosság követelményének.

Az Alkotmánybíróság az elítéltek által végzett munka díjazására vonatkozó különböző jogszabályi rendelkezések alkotmányosságát több határozatában vizsgálta, így például a 176/B/1990. AB határozatban (1990. június 12.), a 461/B/1990. AB határozatban (1990. június 12.), a 684/B/2001. AB határozatban (2004. december 7.). Kifejtette, hogy „*a munkához, és a foglalkozás szabad megválasztásához való alapjog érvényesülése nem kizárt, hanem nagymértékben korlátozott az elítéltek esetében. A korlátozás kiterjed az alapjog pozitív és negatív oldalára egyaránt: az elítélt nem választhat tetszése szerinti foglalkozást, nem állhat tetszése szerinti munkaviszonyban, ugyanígy korlátozott a munkavégzés elutasításának, megtagadásának a joga is. [...]. A jogalkotó azonban szükségesnek látta törvényi szinten [...] rögzíteni azokat az alapelveket, amelyekről nem lehet eltérni. Az érintett rendelkezések szerint [...] az elítélt munkáját az általános bérezési elvek figyelembevételével kell díjazni*” (684/B/2001. AB határozat, ABH 2004. 1545., 1551.). Erre figyelemmel a 470/B/2006. AB határozatban (2011. május 17.) megállapította, hogy a támadott jogszabályi

3 Az akkor hatályos, a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 7. §-a.

4 A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet akkor hatályos 248. §-át.

5 Az 1997. évi CLIV. törvény akkor hatályos 206. § (4) bekezdése.

rendelkezés⁶ nem tartalmaz az elítéltek munkáltatásának általános elveire vonatkozó, valamint a munkához és a foglalkozás megválasztásához való jogot lényegesen korlátozó szabályokat.

A büntetés-végrehajtási tárgyú ügyek számokban

Ha az Alkotmánybíróság kereső rendszerében rákeresünk a „büntetés-végrehajtás” kifejezésre a döntések indokolásában, az alábbi számokat kapjuk:

1. számú táblázat

Az Alkotmánybíróság ügyszámai

Összesen: 72 db AB döntés			
Alaptörvény hatályba lépése (2012. 01. 01.) óta 36 db AB döntés			
17 db határozat		19 db végzés	
12 db TÜ		24 db öttagú tanács	
12 db határozat	0 db végzés	5 db határozat	19 db végzés

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Ha az 1. számú táblázat szerinti 36 db 2021. január 1-je, vagyis az Alaptörvény hatályba lépése óta született ügyet tartalmilag elemezzük, 25 db olyan ügyet tudunk kiválasztani, amelyek fókuszában valójában büntetés-végrehajtási jogi témájú alkotmányossági vizsgálat állt. Ezen ügyek között négy olyat is be tudunk azonosítani, amelyek az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanításhoz kapcsolódó kifogáson alapultak. Ez egy további olyan ügycsoport, amit mindenképp meg kell említeni.

Az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítás jogintézményt 2017. január 1-jével léptette hatályba a törvényalkotó. Ennek előzménye az volt, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) (Czine, Szabó & Villányi, 2008) a megelőző időszakban több olyan ítéletet hozott, amely elmarasztalta Magyarországot az Emberi Jogok Európai Egyezménye (Egyezmény) 3. cikkének⁷ megsértése miatt, elsősorban a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltsága miatt nem megfelelő elhelyezési körülményekre hivatkozva (Boda, 2021). Az EJEB 2015. március 10-én hozta meg vezető ítéletét a Varga és társai kontra Magyarország ügyben (Czine et al., 2008) a börtönzsúfoltságot kifogásoló

6 A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet akkor hatályos 124. § (2) bekezdése.

7 Senkit sem lehet kintzárni, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak, vagy büntetésnek alávetni.

panaszokról, melyben hazánkat az egyezményesértő fogvatartási körülmények megszüntetésére, valamint hatékony preventív, illetve kompenzációs jogorvoslat kialakítására hívta fel. A jogalkotó a helyzet megoldására alkotta meg az utalt kártalanítást (Boda, 2021). Meg kell jegyezni, hogy ezt a szabályozást a jogalkotó utóbb újragondolta, és 2021. január 1-jei hatállyal jelentősen módosította.

Ha az Alkotmánybíróság kereső rendszerében rákeresünk a „kártalanítás” tárgyszóra, 57 olyan döntést találunk, amelyben ezt a kifejezés szerepel. Ezen döntéseket áttekintve 28 db olyan döntést tudunk kiválasztani, amelyek az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítás jogintézménnyel kapcsolatosak. Ezek közül húsz határozat és csak a maradék hét végzés. Tehát az adott ügycsoportban az érdemi vizsgálatok aránya kifejezetten magas.

Ha az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítással összefüggő döntéseket összeszámoljuk a fent említett, további büntetés-végrehajtással kapcsolatos ügyekkel, azt látjuk, hogy az Alaptörvény hatályba lépése óta mintegy 50 olyan eljárás folyt az Alkotmánybíróság előtt, amelyek ezt a jogterületet érintették.

A továbbiakban az érdemi eljárások köréből szeretnék néhány példát kiemelni.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata az Alaptörvény hatályba lépését követően

Az első érdemi kapcsolódó döntés röviddel az Alaptörvény hatályba lépését követően született. A fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló jogszabállyal összefüggésben folytatott eljárás eredményeként a 30/2013. (X. 28.) AB határozatban az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenességet állapított meg, és a támadott szabályok⁸ megsemmisítéséről rendelkezett. Az Alkotmánybíróság alapvetően azt az indítványi elemet vizsgálta, amely szerint Alaptörvénybe ütközőnek minősül az, hogy a törvényhozási tárgykörbe tartozó szabályozást a jogalkotó a fogvatartottak egészségügyi önrendelkezési jogának korlátozását illetően rendeletbe foglalta (Indokolás [27]). Döntését arra alapította, hogy az emberi méltósághoz való alapjog részjogosítványaként megjelenő egészségügyi önrendelkezési jog korlátozásának eseteit érintően fennáll a törvényi szintű szabályozás alkotmányos követelménye. Mivel ezen követelménynek a támadott rendelkezések nem feleltek meg, helye volt azok megsemmisítésének (Indokolás [34]).

8 A fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 5/1998. (III. 6.) IM rendelet akkor hatályos 4. § (3) bekezdése és 5. §-a.

Súlyos jogkövetkezmény megállapításával zárult az Alkotmánybíróság azon eljárása, amely a fogvatartottakkal kapcsolatos bánásmód egyik elemét, a büntetés-végrehajtási intézetben történő elhelyezésük mikéntjét érintő szabályozást⁹ vizsgálta. A 32/2014. (XI. 3.) AB határozatban a testület az adott jogszabályi rendelkezés megsemmisítésén túl annak nemzetközi szerződésbe ütközését is megállapította. A döntés indokaként rögzíti a határozat, hogy „*a támadott rendelkezés a 2010-es módosítását követően – tekintettel arra, hogy lehetővé teszi a fogvatartottak elhelyezését olyan zárkában is, amelyben a minimálisan megkövetelt mozgástér nem biztosított – nem felel meg*” a – határozatban taglalt – nemzetközi követelményekből és az Alaptörvényből fakadó elvárásoknak sem (Indokolás [56]). Az Alkotmánybíróság a rendelkezést 2015. március 31-i hatállyal, tehát *pro futuro* semmisítette meg.

Néhány további példa az Alkotmánybíróság újabb gyakorlatából

A 3254/2019. (X. 30.) AB határozatban a testület bírói kezdeményezés elutasításáról rendelkezett. Az indítvány az elítéltek személyiségi jogával összefüggő jogérvényesítési lehetőségek korlátozottságát kifogásolta. Ám ezeket a kifogásokat az Alkotmánybíróság nem tekintette megalapozottnak.

A 3265/2021. (VII. 7.) AB határozatban az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz indítványt utasított el. Az indítványozó a fokozatváltásra irányadó jogszabályi rendelkezéssel összefüggésben az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerinti jogállamiságból fakadó jobbiztonság egyik konkrét követelménye, a visszaható hatályt tilalma megsértését állította. Ezt az AB szintén nem találta alaposnak.

A 3322/2022. (VII. 21.) AB határozat ugyancsak alkotmányjogi panasz elutasításáról szól. Az indítványozó a levelezésre irányadó szabályokat támadta azok módosítását követően. Előadta, hogy míg a 2021. január 1. napját megelőző, korábbi szabályozás normaszövegében szerepelt a „*nyomtatvány (pl.: könyv, katalógus, újság, folyóirat)*” szövegrész, addig az újonnan hatályba lépett szabályozás szövegéből ez hiányzik. Mindezek alapján a hatályos rendelkezés szerint már nincs lehetőség levélben többek között például tankönyvet, jogszabályt, döntvényt és egyéb nyomtatványt küldeni a fogvatartottak részére. Az indítványozó sérelmeit az AB az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése szerinti védelemhez való joggal összefüggésben vizsgálta, és azokat ugyancsak nem találta megalapozottnak.

9 A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet akkor hatályos 137. § (1) bekezdése.

A kártalanítással kapcsolatos döntéseket érintően azt érdemes kiemelni, hogy az Alkotmánybíróság az új szabályok bevezetését és alkalmazását jellemzően az Alaptörvény B) cikk bekezdéséből fakadó visszaható hatály tilalmának az érvényesülése szempontjából vizsgálta.

Elsőként a 3295/2018. (X. 1.) AB határozatban állapította meg, hogy „*a Bvtv. új, az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanításra vonatkozó – és a konkrét esetben alkalmazott – szabályai kizárólag jogot megállapító jogszabálynak minősülnek, amelyek nem hordoznak hátrányos tartalmat, a hatálybalépést megelőző időre nem állapítanak meg kötelezettséget, kötelezettséget nem tesznek terheesebbé, valamint nem vonnak el és nem korlátoznak jogot, illetve nem nyilvánítanak valamely magatartást jogellenessé, jogalakító hatásuk csak a jövőre nézve van.*” (Indokolás [30]). A döntésben a testület úgy ítélte meg, hogy „*a kártalanítási igényt elbíráló, az indítványozó által támadott jogszabályok visszamenőleges hatályúként nem értelmezhetők, mivel a kártalanítás szempontjából lezárt jogviszonyok alapján rendelkeznek kártalanítási összeg jövőbeni kifizetése iránti kötelezettségről vagy a kártalanítási igény elutasításáról.*” (Indokolás [31]). Ezért megállapította, hogy a vizsgált bírói jogértelmezés nem sértette az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, és az alkotmányjogi panaszt elutasította.

A 3087/2020. (IV. 23.) AB határozatban és a 3335/2019. (XII. 6.) AB határozatban a testület bírói döntés megsemmisítéséről rendelkezett, méghozzá mindkét esetben azért, mert a kártalanítási kérelem elbírálása során a bíróságok nem az Alaptörvény 28. cikkében foglalt értelmezési kötelezettség szerint jártak el, amikor az indítványozó korábbi kérelmét formális okból elutasító büntetés-végrehajtási bírói döntéseket „*ítélt dolognak*” minősítették. Annak következtében pedig, hogy a bíróságok a korábbi végzések ügydöntő jellegét és anyagi jogerőre képességét tévesen ítélték meg, az alkotmányjogi panasszal támadott végzésekben sem vizsgálták meg érdemben az indítványozók kártalanítási kérelmét. Ezáltal a bíróságok eljárása elvonta az indítványozókat a törvényes bíróhoz való joguktól, ezért helye volt a támadott bírósági határozatok megsemmisítésének.

A 3129/2022. (IV. 1.) AB határozatban pedig az Alkotmánybíróság azt az alkotmányjogi panasz indítványt utasította el, amely kifogásolta, hogy a 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (Bv. tv.) módosított szabályai megszüntették a kártalanítási összeg ügyvédi letéti számlán keresztül történő elszámolásának a lehetőségét. Az Alkotmánybíróság a konkrét esetben megvizsgálta az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó visszaható hatály tilalma, valamint a kellő felkészülési idő követelményének a megsértését. Szintén vizsgálta a szerződési szabadság sérelmét. Azonban az indítványozó

kifogásait egyik vonatkozásban sem tekintette alaposnak, és az indítvány elutasítása mellett döntött.

Álláspontom szerint a fenti példák jól szemléltetik, hogy az Alkotmánybíróság döntései mostanáig a szabadságvesztés számos szegmensét érintették. A szabályozás állandó változása pedig alkalmat teremt arra, hogy az Alkotmánybíróság e tevékenységét egyre szélesebb körben, a szabadságvesztés mind több aspektusát érintően gyakorolhassa.

Alkotmányjogi panasszal támadható büntetés-végrehajtási döntések

Azt, hogy milyen büntetés-végrehajtási jogi döntésekkel szemben lehet alkotmányjogi panasszal fordulni az Alkotmánybírósághoz az Abtv. 27. §-a alapján a testület eddig átfogó jelleggel nem elemezte. A kapcsolódó döntések áttekintésével ugyanakkor a testület következetes gyakorlatának a képe rajzolódik ki az alábbiak szerint.

A kérdés kapcsán kiindulásként meg kell jegyezni, hogy a büntetőjogi jogkövetkezmények végrehajtásával összefüggő döntések meghozatalára részben az ítéldbíróság, részben a büntetés-végrehajtási bíró rendelkezik hatáskörrel. Ennek a különbségtételnek az adott kérdés megválaszolása szempontjából is van jelentősége.

A büntetőeljárásban születő döntésekhez kapcsolódóan a 3002/2014. (I. 24.) AB végzés ad iránymutatást. Ebben a végzésben az Alkotmánybíróság az 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.) és az Abtv. szabályainak az összevetésével értelmezte, hogy a büntetőeljárásban hozott határozatok közül melyek azok, amelyek alkotmányjogi értelemben az Abtv. 27. §-a¹⁰ szerinti alkotmányjogi panasz tárgyai lehetnek.¹¹ A döntés tételmondata szerint „*az Abtv. 27. § első fordulata szerinti érdemi döntés, így alkotmányjogi panasz tárgya lehet*

10 „Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontja alapján alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés a) az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és

b) az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.” (Indokolás [12]).

11 „*Mindezek alapján a Be. szabályainak együttes értelmezéséből az következik, hogy az ügy érdeméről szóló döntésnek elsősorban azon határozatok tekinthetők, amelyek a büntetőjogi főkérdés, a vád tartalmi elbírálásáról szólnak. Az ügy érdeméről rendelkező határozatok köre azonban nem feltétlenül esik egybe az ügydöntő határozatok fogalmával. Az ügydöntő végzések ugyanis »érdemben« lezárják a büntetőeljárást, jogerőre képesek, azonban a büntetőjogi felelősség tekintetében nem tartalmaznak az ítéletben foglaltakkal egyenértékű tartalmú döntést, így nem minősülnek az ügy érdemében hozott határozatnak.*” (Indokolás [18]).

a büntetőeljárásban hozott döntések közül a vád tartalmi elbírálásáról, illetve a büntetőjogi felelősségről szóló határozat, azaz az ügydöntő határozatok közül a bűnösséget megállapító és a felmentő ítélet. Az ügydöntő végzések – a tárgyalás mellőzésével hozott végzés és az eljárást megszüntető végzés – nem tekinthetők az Abtv. szerinti érdemi döntésnek, azonban ezek a határozatok is vizsgálhatók alkotmányjogi panasz keretében, mert megfeleltethetők az Abtv. 27. § második fordulatának, a bírósági eljárást befejező egyéb döntésnek.” (Indokolás [21]). Ezen teszt alkalmazásával jutott arra a következtetésre az Alkotmánybíróság a konkrét végzésben, hogy a büntetőeljárás folyamán hozott, kényszerintézkedések elrendeléséről, fenntartásáról és megszüntetéséről szóló határozatok nem tartozhatnak bele az ügyek érdemében hozott végső döntések és a bírósági eljárást befejező egyéb döntések fogalmába, ezért azok alkotmányjogi panasszal nem támadhatók (Indokolás [24]). Hasonló következtetésre jutott a testület a 3390/2022. (X. 12.) AB végzésben a szabadságvesztés végrehajtásának a megkezdésére engedélyezhető halasztás iránti kérelmet elbíráló ítélőbírói döntés kapcsán.

A büntetés-végrehajtási bíró (bv. bíró) által hozott döntések kapcsán jelentősége van annak, hogy a bv. bíró egyes kérdésekben felülvizsgálati fórumként jár el, míg más kérdésekben saját hatáskörben hoz döntést.

A Bv. tv. 24. §-a értelmében a végrehajtásért felelős szerv határozata ellen, ha e törvény így rendelkezik, a büntetés-végrehajtási bíróhoz címzett bírósági felülvizsgálati kérelemnek van helye. A büntetés-végrehajtási bíró bírósági felülvizsgálati eljárásban hozott határozata ellen – a törvényben meghatározott kivétellel – fellebbezésnek nincs helye.

Továbbá a Bv. tv. 50. §-a szerint a bv. bíró a törvényben meghatározott eljárása során az ügy érdemében – saját hatáskörben – ügydöntő végzést hoz, amely ellen, a törvény eltérő rendelkezése hiányában, fellebbezésnek van helye. A jogerőre emelkedést követően továbbá ezen döntésekkel szemben a Be. alapján felülvizsgálati indítvány nem terjeszthető elő, de a Be. szerinti törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat nyújtható be.

A bv. bíró döntéseivel szemben előterjeszthető alkotmányjogi panaszok vizsgálatakor az Alkotmánybíróság a fent utalt 3002/2014. (I. 24.) AB végzésből és arra épülő gyakorlatából indult ki. Elsőként a 3005/2020. (II. 4.) AB végzésben állapította meg, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének utólagos megvizsgálása érdekében lefolytatott eljárás a Bv. tv. 50. §-a szerint olyan bv. bírói eljárás, amelyben a bíróság végzéssel határoz. A végzéssel szemben a jogorvoslati lehetőség biztosított, továbbá a végső határozat jogerőre képes, tehát mindezekre figyelemmel egy önálló bírósági eljárásnak tekinthető. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ezért az Abtv. 27. § második fordulatában

meghatározott feltételnek megfelel, így ellene alkotmányjogi panaszt lehet benyújtani (Indokolás [26]). Ezt a megközelítést a testület utóbb megerősítette, lásd például: 3333/2020. (VIII. 5.) AB végzés (Indokolás [9]). Hasonló következtetésre jutott a testület a 3301/2022. (VI. 24.) AB végzésben a reintegrációs őrizet¹² elrendelésére irányuló kérelmet elbíráló bv. bírói döntést kapcsán. Azt ugyancsak olyan döntésnek tekintette, amely ellen alkotmányjogi panasz előterjeszhető.

Az utalt végzések alapján tehát a bv. bírónak a Bv. tv. 50. §-a szerinti, saját hatáskörben hozott jogerős végzései az Abtv. 27. § alapján olyan bírósági döntések, amelyek ellen alkotmányjogi panasszal lehet élni.

Ezt követően a 3376/2023. (VII. 27.) AB végzésben a testület a bv. bíró által hozható döntéseket egy fenyítést kiszabó fegyelmi határozat bírói felülvizsgálata kapcsán elemezte. A 3301/2022. (VI. 24.) AB végzés megállapításaiból kiindulva az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy „*adott esetben a büntetés-végrehajtási bíró felülvizsgálati eljárás során hozott határozata olyan, a büntetés-végrehajtási ügyet lezáró döntés, mely az Abtv. 27. §-a értelmében az eljárást lezáró egyéb döntésnek minősül, így alkotmányossági vizsgálat tárgya lehet*” (Indokolás [13]-[14]).

A végzés értelmében tehát a bv. bíró felülvizsgálati eljárás során hozott, vagyis a Bv. tv. 24. §-án alapuló határozata is olyan, a büntetés-végrehajtási ügyet lezáró döntések, melyek ellen helye van alkotmányjogi panasz előterjesztésének.

12 187/A. § (1) Ha a büntetés céljának megvalósulása ilyen módon is biztosítható, a feltételes szabadságra bocsátás esedékessége, illetve ennek kizárása vagy kizártsága esetén a szabadulás várható időpontja előtt reintegrációs őrizetbe helyezhető az az elítélt, aki azt vállalja és gondatlan bűncselekmény elkövetése miatt ítélték szabadságvesztésre, vagy ha szándékos bűncselekmény elkövetése miatt ítélték szabadságvesztésre, akkor

a) nem a Btk. 459. § (1) bekezdés 26. pontjában meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt ítélték el,

b) első ízben ítélték végrehajtható szabadságvesztésre vagy visszaesőnek nem minősülő bűnisméltó, és

c) öt évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztést tölt.

2. számú táblázat

A büntetés-végrehajtási eljárások típusai a kreditrendszer vonatkozásában

Eljárás típusa	Felülvizsgálati fórumként jár el	Saját hatáskörben hoz döntést
Jogszabályi alapja	Bv. tv. 24. §	Bv. tv. 50. §
Bv. bíró hatásköre	A végrehajtásért felelős szerv határozata ellen (például: fegyelmi határozat felülvizsgálata)	A törvényben meghatározott eljárása során saját hatáskörben (például: a feltételes szabadságra bocsátás, reintegrációs őrizet)
Jogorvoslati lehetőség	– A felülvizsgálati kérelem 72. § (1) bekezdés a) pontja szerinti elutasítása esetén (ha az elkészült, a törvényben kizárt vagy nem a jogosulttól származik) a határozattal szemben az általános szabályok szerint van helye jogorvoslatnak. – Minden egyéb esetben fellebbezésnek nincs helye.	– Fellebbezésnek van helye, azt a törvényszék másodfokú tanácsa bírálja el. – Jogerőre emelkedést követően a Be. alapján felülvizsgálati indítvány nem terjeszthető elő, de a Be. szerinti törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat nyújtható be.
Alkotmányjogi panasz előterjeszthető-e?	Igen [például: 3376/2023. (VII. 27.) AB végzés]	Igen [például: 3005/2020. (II. 4.) AB végzés, 3301/2022. (VI. 24.) AB végzés]

Forrás. Alkotmánybírósági adatbázis 2024. május.

Álláspontom szerint a bv. bírónak mind a saját hatáskörben, mind a felülvizsgálati fórumként hozott határozatai olyan döntésnek minősülnek, amely ellen az Abtv. 27. §-a alapján alkotmányjogi panasz előterjeszthető.

A fogvatartottak osztályozásának és kategorizálásának új rendszere

A Bv. tv. 97. §-a értelmében a szabadságvesztést továbbra is a büntetés-végrehajtási szervezet hajtja végre. A végrehajtás ugyanakkor a bíróság által meghatározott végrehajtási fokozat alapján meghatározott, úgynevezett kategóriákban történik.

A kategória definícióját a Bv. tv. 82. §-a a 6. pontban rögzíti.¹³ Eszerint a „*kategória: az egyéniesítés alapelve alapján működtetett végrehajtási környezet, amely igazodik az elítélt visszaesési és fogvatartási kockázatához, magatartásához,*

13 2013. év CCXL.tv. 82.§8. : kreditrendszer: az elítélt magatartása, együttműködési készsége és a reintegrációs tevékenység keretében nyújtott teljesítménye alapján számított kreditértékeken alapuló előmeneteli rendszer, amelyben a szabadságvesztés tartamához igazodóan rögzítésre kerül azon kreditpontok száma, amelynek összegyűjtése esetén az elítélt a kezdeti besoroláshoz képest átkerülhet egy kedvezőbb kategóriába, és amelyhez mérten az elítélt által megszerzett és a tőle levont kreditpontok számértéke határozza meg a kategóriák közötti előre- vagy visszasorolását.

együttműködési készségéhez, és amely az elítélt szükségleteihez igazodó reintegrációs programok biztosításával szolgálja az egyéni bűnmegelőzési célok megvalósítását.”

A törvényjavaslatához fűzött jogalkotói indokolás szerint az új szabályozás egy átláthatóbb fogvatartotti besorolási rendszert alakít ki a mostani rezsimszisztéma helyett, amely mögött hatékonyabban érvényesülni tud a progresszivitás elve (Vókó, 2020). Az új besorolási rendszerben a jelenlegi kilenc rezsimszisztéma helyett egy egyszerűbb, ötfokozatú kategóriarendszer lesz az alapja a szabadságvesztés végrehajtási rendszernek. Az elítéltek biztonsági és fogvatartási kockázataira is reagáló kategóriarendszer lehetővé teszi a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának hatékony, a fogva tartás biztonságának fenntartásához rugalmasan igazodó beosztását, és segíti a bv. intézeti férőhelyek optimalizált kihasználását. A cél egy komplex, az elkövetett bűncselekményt, az elítéltek társadalmi veszélyességét, együttműködési készségét a jelenlegi struktúránál erőteljesebben tükröző, a büntetési célokat hatékonyan érvényre juttató, a büntetés-végrehajtás kontrollmechanizmusait és a motivációs eszköztárát fejlesztő struktúra létrehozása.

Az új szabályok értelmében a fogvatartottakat a szabadságvesztés megkezdésekor kategóriába sorolják.¹⁴ Ez az úgynevezett kezdeti kategóriabesorolás.¹⁵

A kategóriák számozása I.-től V.-ig terjed. Alapja az elítélt kockázatelemzési vizsgálata, amelyet – a Bv. tv.-ben meghatározottak szerint – a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet vagy a Befogadási és Fogvatartási Bizottság (BFB) végez.

A kockázatelemzési vizsgálat szakmai háttérét a Kockázatelemzési és Kezelési rendszer¹⁶ adja, amelyet az elmúlt évek szakmai és szoftveres fejlesztései alkalmassá tesznek arra, hogy a kategória-besorolások alapját képezzék. Az új szabályozás meghatározza a besorolási szempontrendszer elemeit is. Az első besorolás határozza meg az elítélt elhelyezését és az életkörülményeket meghatározó kezdeti kategóriát, az ítéletben meghatározottak figyelembevételével.

A kategória-besorolás utóbb, a fogva tartás időtartama alatt módosítható. Erre az új szabályok szerinti kreditrendszer alapján van lehetőség.

14 Bv. tv. 92. § (1) A Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (a továbbiakban: KKMI) és agglomerációs szervezeti egységei a Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer alapján elvégzik az e törvényben meghatározott elítéltek kockázatelemzési, valamint a reintegrációs programok kiválasztását és egyéb döntéseket elősegítő vizsgálatát.

15 Bv. tv. 95. § 10. ponthoz fűzött törvényi indokolás: A BFB a kezdeti kategória-besorolás előtt az elítéltet meghallgatja, azonban a kreditpontok megadásáról való döntés, a kreditpontok összesítése és ezek alapján a kategória-besorolás megváltoztatása olyan tevékenységek, amelyek nem igénylik az elítélt meghallgatását.

16 Bv. tv. 82. § 3. kockázatelemzési és kezelési rendszer: az elítélt visszaesési és fogva tartási kockázatának a felmérése, értékelése és kezelése érdekében kialakított és működtetett szakmai rendszer.

A törvényjavaslathoz fűzött jogalkotói indokolás szerint új motivációs eszközként jelenik meg a szabályozásban a kreditrendszer, amelynek célja, hogy az elítéltek egyes kategóriák közötti váltásához egy objektív alapokon nyugvó, kiszámítható és átlátható keretet adjon. A kezdeti besorolást követően az elítélt kreditpontokat gyűjthet és ez alapján kedvezőbb kategóriába kerülhet, vagy pontvesztés esetén a kategóriában visszasorolására kerülhet sor. A kreditrendszerben az elítélt magaviseletét, együttműködési készségét, reintegrációs tevékenységben való részvételét értékeli. Ez a motivációs rendszer erősíti az elítélt felelősségvállalását, érdekeltté teszi a végrehajtás rendjének megtartásában és a reintegrációs terv megvalósításában, mindez pedig azzal jár, hogy a jogkövető magtartás pozitív elismerést nyer, az egyéni büntetési célok megvalósulását segíti.

A kreditrendszer fogalmát a Bv. tv. 82. §-a szintén rögzíti a 8. pontban: az elítélt magatartása, együttműködési készsége és a reintegrációs tevékenység keretében nyújtott teljesítménye alapján számított kreditértékeken alapuló előmeneteli rendszer, amelyben a szabadságvesztés tartamához igazodóan rögzítésre kerül azon kreditpontok száma, amelynek összegyűjtése esetén az elítélt a kezdeti besoroláshoz képest átkerülhet egy kedvezőbb kategóriába, és amelyhez mérten az elítélt által megszerzett és a tőle levont kreditpontok számértéke határozza meg a kategóriák közötti előre- vagy visszasorolását.

A kategóriák közötti váltás az elítélt életrendje megváltozásának lehetőségét teremti meg. Lényegét tekintve ugyanis a kategóriák főbb tartalmi elemei határozzák meg a szabadságvesztés végrehajtási rendjét.

Ugyanakkor a fogva tartás biztonságának fenntartása érdekében az egyes kategóriákon belül az elítélt egyéni kockázatértékelése alapján az elítélt őrzésére, felügyeletére, ellenőrzésére, a zárkaajtó zárva tartására, bv. intézetben belüli mozgására, látogatóknak biztonsági fülkében vagy rácson keresztül történő fogadására, közös kulturális vagy sportrendezvényen, vallási szertartáson való részvételére, külső munkahelyen történő foglalkoztatására, az intézet elhagyására, az elítélt előállítására, szállítására vonatkozó biztonsági előírások szigorúbbak lehetnek.

Példaként említhető az az esetet, ha az elítélt végrehajtási fokozathoz igazodó kezdeti kategória-besorolása a kockázatelemzési vizsgálat eredménye alapján:

- a) fogházfokozat esetén, ha az elítéltet első alkalommal ítélték szabadságvesztésre, amelynek a tartama az egy évet nem haladja meg I. kategória,
- b) az a) pontban meghatározottakon kívül fogházfokozat esetén II. vagy III. kategória,
- c) börtönfokozat esetén III. vagy IV. kategória,
- d) fegyházfokozat esetén IV. vagy V. kategória lehet.

Ilyen módon a végrehajtási fokozatok a jövőben a kezdeti besorolás meghatározásában kapnak döntő szerepet.

A jogalkotó a kategorizálás korlátait is meghatározta. Így ha a szabadságvesztés végrehajtási fokozata

- fegyház, az elítélt I. kategóriába történő előresorolására,
- fegyház, az elítélt V. kategóriába történő visszasorolására – kiemelkedően súlyos fegyelemsértés esetének kivételével – nem kerülhet sor.

További korlátozó rendelkezés irányadó a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést töltő elítéltre: az V. kategóriába kell sorolni, az I. vagy a II. kategóriába történő előresorolása kizárt, továbbá a IV. vagy a III. kategóriába történő előresorolása esetén sem engedélyezhető számára látogató intézetben kívüli fogadása, kimaradás vagy eltávozás, és külső munkáltatásba nem vonható be.

A kreditek megszerzésére és elvesztésére irányadó szabályt is tartalmaz a Bv. tv. (99. §). Eszerint a szabadságvesztés végrehajtása során az elítélt jogszabályban meghatározottak szerint a magatartása, az együttműködési készsége és a reintegrációs tevékenységben való részvétele függvényében kreditpontokat, továbbá kiemelkedő teljesítménye alapján plusz kreditpontokat szerezhet, illetve fenyítése függvényében kreditpontokat veszíthet, amely a kategóriák közötti előresorolását vagy visszasorolását eredményezi.

Az elítélt által a végrehajtás alatt megszerzendő, előmenetelt biztosító kreditpontok számát és a kategória-előresorolás lehetséges időpontját, valamint az időpont megjelölésével a szerzett, a levont, illetve a felfüggesztett kreditpontok számát a fogvatartotti nyilvántartásban rögzíteni kell. A BFB az elítélt által szerzett és a tőle levont kreditpontokat hathavonta összesíti. Ha az összesítési időszakban megszerzett vagy tőle levont kreditpontjai alapján az elítélt kategóriaváltása szükséges, arról a BFB soron kívül dönt.

Garanciális rendelkezés a Bv. tv. 100. §-ában: a bv. intézetnek biztosítani kell, hogy az elítélt

- megismerhesse a számára lehetséges kategória-előresorolás időbeli ütemezését,
- információval rendelkezzen az aktuális kreditpontjairól,
- a kreditpontjaiban bekövetkező változást nyomon követhesse,
- számára megállapítható legyen, hogy hány kreditpont megszerzése szükséges a kategória szerinti előresorolásához,
- elvesztése eredményez kategória szerinti visszasorolást.

Ezek a rendelkezések biztosítják, hogy az elítélt tisztában legyen a kreditrendszer fogva tartására gyakorolt hatásaival.

Az egyes kreditpontok tekintetében egyedi panasz benyújtásának nincs helye. Az elítélt jogérvényesítéséhez kapcsolódó lehetőség ugyanakkor, hogy az elítélt

- a kreditpont-összesítési időszakot,
- a kategória-előresorolás lehetséges időpontját,
- a kategória-visszasorolását követő 15 napon belül kérelmet nyújthat be a BFB-hez,¹⁷ hogy vizsgálja meg, hogy az általa megszerezhető kreditpont meg nem adása vagy a tőle való kreditpontlevonás, illetve annak mértéke megalapozott-e.

Az új szabályozás a kategóriaváltással összefüggésben négy esetkörben biztosítja a bírósági felülvizsgálati kérelem benyújtásának lehetőségét is, amelyek vizsgálata az alkotmányjogi panaszokkal összefüggésben releváns. Ezek közül fontos kiemelni az alábbiakat:

- ha a bv. szerv a kezdeti kategória besorolásnál a Bv. tv. által az adott végrehajtási fokozathoz kapcsolt két kategóriánál eggyel szigorúbb kategóriát állapít meg, továbbá
- a kockázatelemzés alapján történő kategória visszasorolás esetére,
- a bv. intézet parancsnoka általi azonnali kategória visszasorolása esetére
- végül a kreditpontszámítás vizsgálatáról hozott határozattal szemben.

Az említett négy új ügytípus közös sajátja, hogy az elsőfokú határozatot a büntetés-végrehajtási intézet hozza meg, mely ellen a bírósági felülvizsgálati kérelem előterjeszhető. A bv. bíró határozatával szemben – ahogyan a többi felülvizsgálati hatáskörben hozott döntés ellen sem – további jogorvoslatnak nincs helye.

A négy esetkör kapcsán általánosan megállapíthatjuk, hogy az új szabályozás azon esetekben biztosítja a bírósági felülvizsgálat új lehetőségét, amikor a büntetés-végrehajtási intézet a kategóriabesorolást érintő határozatában a fogvatartottra hátrányosan kíván eltérni a törvény által meghatározott keretektől. Ezeknek az eseteknek azért van jelentősége, mert ezek a bírósági döntések lehetnek olyanok, amelyeket a velük szemben előterjesztett alkotmányjogi panasz indítványok esetében majd szükséges megvizsgálni abból a szempontból, hogy ellenük az Abtv. 27. §-a alapján helye van-e alkotmányjogi panasz előterjesztésének.

Az Alkotmánybíróságnak a bv. bíró határozataival szembeni alkotmányjogi panaszok kapcsán kialakított eddigi – fent ismertetett – gyakorlata arra enged

17 2013. évi CCXL. tv. 96. §-hoz fűzött indokolás: „A büntetés-végrehajtási szervezetnek a Befogadási és Fogvatartási Bizottságon keresztül lehetősége van arra, hogy az elítélt személyiségének, magatartásának fejlődését rendszeres időszakonként megvizsgálja, és az egyes fokozatokon belül ennek megfelelően állapítsa meg, hogy az életrend milyen meghatározottsága indokolt az elítélttel szemben. A törvény jogállami elveknek megfelelően megteremtí az elítélt jogorvoslati jogát a BFB döntésével szemben.”

következtetni, hogy ezekben az esetekben az alkotmányjogi panaszok befogadásának helye lehet.

Összegzés

Az Alkotmánybíróság döntései eddig a szabadságvesztés számos területét érintették. A szabályozás állandó változása pedig alkalmat teremt arra, hogy az Alkotmánybíróság ezen tevékenységét egyre szélesebb körben, a szabadságvesztés mind több aspektusát érintően gyakorolhassa.

Véleményem szerint – az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatát is figyelembe véve – a bv. bírónak mind a saját hatáskörben, mind a felülvizsgálati fórumként hozott határozatait olyan döntésnek tekintheti, amely ellen az Abtv. 27. §-a alapján alkotmányjogi panasz előterjeszhető.

Az új osztályozási és kreditrendszer új esetkörökben teremt meg a bírósági felülvizsgálat lehetőségét a bv. bíró számára. Az Alkotmánybíróságnak a bv. bíró határozataival szembeni alkotmányjogi panaszok kapcsán kialakított eddigi – fent ismertetett – gyakorlata arra enged következtetni, hogy ezekben az esetekben az alkotmányjogi panaszok befogadásának helye lehet.

Felhasznált irodalom

Boda Z. (2021). A büntetőeljárás és a büntetésvégrehajtási törvény szerinti kártalanítás összehasonlító elemzése. *JURA*, 27(3), 102–125.

Czine Á. (2023). A strasbourgi emberi jogi bíróság esetjogának megjelenése a magyar Alkotmánybíróság határozataiban. *Magyar Jog*, 70(7-8), 409–414.

Czine Á., Szabó S. & Villányi J. (2008). *Strasbourgi ítéletek a magyar büntetőeljárásban*. HVG ORAC.

Vókó Gy. (2020). Nemzetközi elvárások hatása a büntetések végrehajtására – összehasonlító elemzés. *Ügyészek Lapja*, 27(4-5), 100–108.

Alkalmazott jogszabályok

5/1992 (I. 30.) AB határozat

5/1998. (III. 6.) IM rendelet. a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról

6/1996. (VII. 12.) IM rendelet – a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól

13/2001 (V. 14.) AB határozat

18/2000 (VI. 6.) AB határozat
30/1992 (V. 26.) AB határozat
30/2013 (X. 28.) AB határozat
32/2014 (XI. 3.) AB határozat
47/2000 (XII. 14.) AB határozat
58/1997 (XI. 5.) AB határozat
132/2008 (XI. 6.) AB határozat
176/B/1990 (1990. június 12.) AB határozat
248/B/1998 (2003. június 17.) AB határozat
369/E/2009 (2009. december 14.) AB határozat
386/B/2005 (2011. április 11.) AB határozat
461/B/1990 (1990. június 12.) AB határozat
470/B/2006 (2011. május 17.) AB határozat
569/B/1999 (2002. október 7.) AB határozat
684/B/2001 (2004. december 7.) AB határozat
1979. évi 11. törvényerejű rendelet. a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról
1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről
1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
2023. évi XCVII. törvény büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról
3002/2014 (I. 24.) AB határozat
3005/2020 (II. 4.) AB határozat
3087/2020 (IV. 23.) AB határozat
3116/2016 (VI. 21.) AB határozat
3129/2022 (IV. 1.) AB határozat
3254/2019 (X. 30.) AB határozat
3265/2021 (VII. 7.) AB határozat
3295/2018 (X. 1.) AB határozat
3301/2022 (VI. 24.) AB határozat
3322/2022 (VII. 21.) AB határozat
3333/2020 (VIII. 5.) AB határozat
3335/2019 (XII. 6.) AB határozat
3376/2023 (VII. 27.) AB határozat
3390/2022 (X. 12.) AB határozat
Magyarország Alaptörvénye

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Czine Á. (2024). A büntetés-végrehajtási döntések alkotmányossági értékelése, megítélése, figyelemmel a büntetés-végrehajtási kreditrendszer bevezetésére. *Belügyi Szemle*, 72(10), 1859–1879. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i10.pp1859-1879>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Czine Ágnes, aki a czine.agnes@kre.hu e-mail címen érhető el.